

Economie of autonomie

Levert het Nederlandse voorzitterschap van de EG twee unies op, die nieuwe mijlpalen vormen in het proces naar Europese integratie? Dat zou mooi zijn voor het Nederlandse prestige. Maar erg waarschijnlijk is het niet. De economische en monetaire (EMU), respectievelijk de politieke unie (EPU) betekenen zo'n grote verschuiving van de politieke machtsverhoudingen dat discussie over de vraag of en zo ja hoever de integratie moet worden doorgezet, niet langer kan worden omzeild. Betekent een economische en monetaire unie dat de EG-lidstaten hun soevereiniteit op budgettair terrein moeten opgeven en dat begrotingsdiscipline voortaan op Europees niveau wordt afgedwongen? Leidt dat niet tot een concurrentieslag op fiscaal en sociaal-economisch terrein? Op de twee conferenties ter voorbereiding van EMU en EPU staan de lidstaten voor de keuze de integratie verder door te zetten en daarvan de economische vruchten te plukken, of te trachten dit proces af te remmen zodat hun beleidsvrijheid behouden blijft.

In de afgelopen jaren, op weg naar '1992', kwamen deze vragen nog nauwelijks aan de orde. Het besluit om op 1 januari 1993 de binnengrenzen van de EG te laten verdwijnen, zodat een vrij verkeer van goederen en personen kon ontstaan, was een stimulans voor ondernemingen om internationaler te opereren en nieuwe markten aan te boren. Het bood een aanleiding om ondernemingsactiviteiten te herstructureren en nieuwe strategieën te ontwikkelen. 'Europa 1992' sloot zodoende goed aan bij de internationaliseringstendens die in de economie gaande is, zonder dat het veel gevolgen had op politiek terrein. Nu 1992 nadert, en landen en ondernemingen hun markten werkelijk open moeten stellen voor concurrerende bedrijven en producten, lijken de offensieve, internationaal georiënteerde strategieën echter om te slaan in defensieve. Ondernemingen proberen vooral hun nationale thuismarkt af te schermten tegen de buitenlandse concurrentie, terwijl overheden in het proces naar meer harmonisatie en minder grenscontrole nog maar moeizaam voortgang boeken.

De magische aantrekkingskracht van 1992 lijkt daarmee grotendeels uitgewerkt. Om te blijven aansluiten bij de ontwikkelingen in de economie en tegelijkertijd de internationalisering een extra impuls te geven, is de vorming van de EMU een logische volgende stap. De invoering van de ecu als enige munt zal het zaken doen binnen Europa verder vereenvoudigen en levert een aanzienlijke besparing van transactiekosten op. Bovendien kan het verdwijnen van het valuta-risico een rentedaling bewerkstelligen, die de investeringen en daarmee de economische groei stimuleert.

De prijs die kleeft aan het bewerkstelligen van vaste wisselkoersen is echter een stuk hoger dan die van Europa 1992. Bij dit laatste ging het vaak om minder in het oog springende dingen als minimum kwaliteitsnormen voor producten, of om regelgeving die, als dat beter in het nationale belang paste, gemakke-

lijk was te omzeilen (mededingingsbeleid, gelijke behandeling van mannen en vrouwen voor de sociale zekerheid). De EMU daarentegen zal de beleidsvrijheid van de lidstaten op fundamentele punten aantasten. Het monetaire beleid moet worden overgeheveld naar een Europees stelsel van centrale banken (ESCB). Voor het wisselkoersbeleid betekent dat weliswaar nauwelijks een verandering, omdat ook het Europese monetaire stelsel (EMS) al vrijwel vaste wisselkoersen garandeert, maar met een ESCB komt ook het inflatiebeleid in Europese handen, hetgeen een belangrijk verlies aan autonomie kan betekenen.

Een Europees anti-inflatiebeleid is alleen effectief als economische verstoringen zoveel mogelijk worden vermeden. De verantwoordelijkheid voor deze verstoringen, zoals bij voorbeeld sterk stijgende lonen of excessief hoge overheidsuitgaven liggen echter (nog) op nationaal niveau. Het lijkt daarom gewenst naast het monetaire beleid ook het budgettaire beleid te coördineren. De internationale verplechting van de Europese economieën, die mede door Europa 1992 en het EMS tot stand is gebracht, heeft al in belangrijke mate bijgedragen aan het naar elkaar toegroeien van de nationale economieën. Het lijkt niet onlogisch dat door de totstandkoming van een EMU dit proces verder doorzet. De meeste voorstanders van de monetaire integratie pleiten er echter voor de coördinatie te formaliseren door normen te stellen voor het nationale budgettaire beleid. De consequentie daarvan is dat de nationale parlementen hun budgetrecht zien aangetast, en dat de besluitvorming moet worden overgenomen door instituties op Europees niveau.

Een dergelijk vergaande integratie heeft niet alleen gevolgen voor de mogelijkheden van de lidstaten om zelf hun begrotingstekort en staatsschuld vast te stellen, maar zal ook consequenties hebben voor andere landenspecifieke kenmerken. De mogelijkheid om zelf de omvang van de overheid en de hoogte van de belastingtarieven vast te stellen wordt beperkt. Daarmee komen ook andere nationale prioriteiten op het gebied van de sociale zekerheid of de hoogte van het minimumloon onder druk te staan. Gezien bij voorbeeld de heftige discussies die in Nederland over relatief kleine wijzigingen in de hoogte van de uitkeringen kunnen ontstaan, zal het de lidstaten niet makkelijk vallen op deze terreinen hun beleid ingrijpend aan te passen aan Europese ontwikkelingen.

Met de discussies over de EMU en de EPU wordt zichtbaar dat nieuwe economische baten niet kunnen worden bereikt zonder dat daar tegenover kosten staan in de vorm van verlies aan autonomie. In het 1992-project konden deze gevolgen van verdergaande integratie nog grotendeels worden afgewend of vermeden. Maar nu er nieuwe instituties op stapel staan, valt aan een duidelijke keuze tussen economie en autonomie niet langer te ontkomen.

D.E. Ernste